

2. Základní vzdělávání

Základní vzdělávání je dalším stupněm ve vzdělávací soustavě České republiky. Cílem základního vzdělávání je vést žáky k osvojení potřebné strategie učení a motivovat k celoživotnímu učení. Učí žáky tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí. Vede k ohleduplnosti a toleranci k jiným lidem, odlišným kulturním a duchovním hodnotám. Napomáhá žákům poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.

Základní vzdělání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole, na nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo v odpovídajících ročnících osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Základní vzdělávání má 9 ročníků a člení se na první a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem a druhý stupeň šestým až devátým ročníkem základní školy (příp. odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií či osmiletých konzervatoří).

U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je možné prodloužení základního vzdělávání na deset let, kde první stupeň končí šestým ročníkem základní školy. Žáci se zdravotním postižením mohou být zařazeni do speciálních tříd na běžných základních školách nebo individuálně integrováni do běžných tříd základních škol. Jsou pro ně určeny také školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pomocné školy mají deset postupných ročníků.

Tab. 2: Základní ukazatele za I. a II. stupeň základních škol

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
I. stupeň										
Školy	4 435	4 173	4 132	4 108	4 098	4 096	4 089	4 074	4 074	4 085
Třídy	24 890	24 566	24 324	24 325	24 521	24 703	25 277	25 187	25 764	26 663
Žáci	473 269	462 820	458 046	458 198	460 754	465 380	474 327	488 106	505 983	529 604
Učitelé (přepočtené počty)	27 586	27 727	27 520	27 529	27 635	27 796	28 115	28 375	29 025	29 888
Učitelé - ženy	26 185	26 286	26 146	26 168	26 209	26 354	26 600	26 853	27 411	28 170
%										
Průměrný počet tříd na školu	5,6	5,9	5,9	5,9	6,0	6,0	6,2	6,2	6,3	6,5
Podíl žen na počtu učitelů	94,9	94,8	95,0	95,1	94,8	94,8	94,6	94,6	94,4	94,2
Průměrný počet dětí na třídu	19,0	18,8	18,8	18,8	18,8	18,8	18,8	19,4	19,6	19,9
Průměrný počet učitelů na školu	6,2	6,6	6,7	6,7	6,7	6,8	6,9	7,0	7,1	7,3
Průměrný počet dětí na učitele	17,2	16,7	16,6	16,6	16,7	16,7	16,9	17,2	17,4	17,7
II. stupeň										
Školy	3 052	2 809	2 775	2 760	2 755	2 748	2 738	2 718	2 705	2 707
Třídy	20 879	19 961	19 109	18 173	17 420	17 017	16 828	16 552	16 570	16 596
Žáci	443 306	413 693	386 817	357 817	333 705	324 106	320 315	319 844	321 671	324 533
Učitelé (přepočtené počty)	35 572	34 931	33 453	31 963	30 782	30 227	29 700	29 294	29 244	29 240
Učitelé - ženy	26 528	25 978	24 821	23 745	22 789	22 450	22 138	21 728	21 708	21 765
%										
Průměrný počet tříd na školu	6,8	7,1	6,9	6,6	6,3	6,2	6,1	6,1	6,1	6,1
Podíl žen na počtu učitelů	74,6	74,4	74,2	74,3	74,0	74,3	74,5	74,2	74,2	74,4
Průměrný počet dětí na třídu	21,2	20,7	20,2	19,7	19,2	19,0	19,0	19,3	19,4	19,6
Průměrný počet učitelů na školu	11,7	12,4	12,1	11,6	11,2	11,0	10,8	10,8	10,8	10,8
Průměrný počet dětí na učitele	12,5	11,8	11,6	11,2	10,8	10,7	10,8	10,9	11,0	11,1

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

Shrnutí údajů

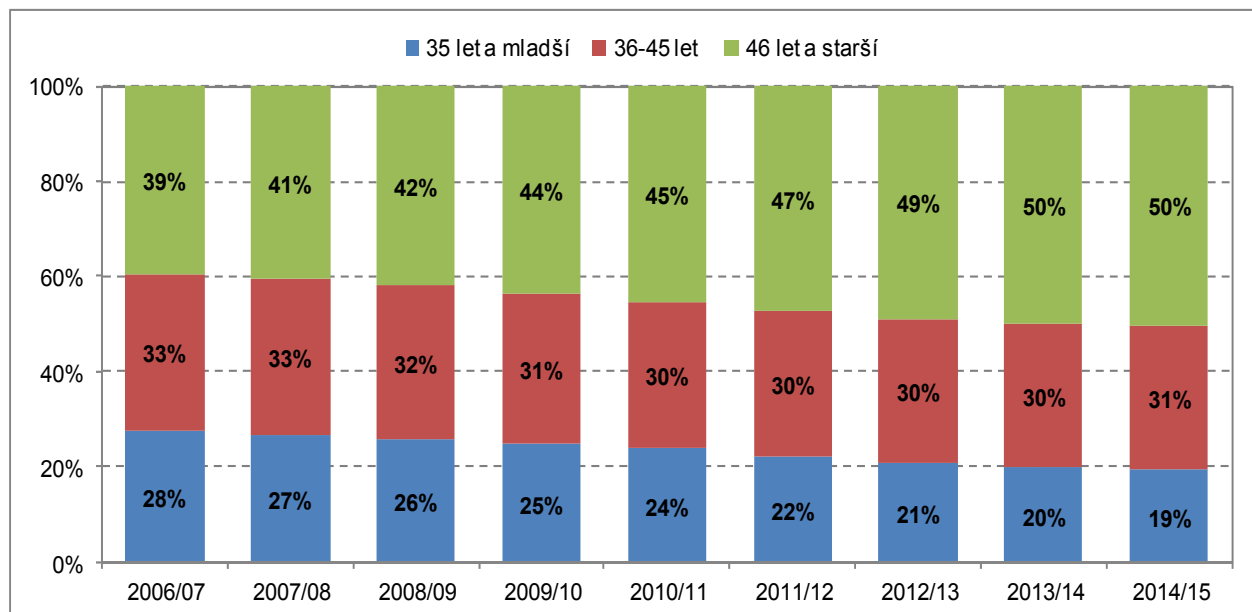
Ve školním roce 2014/15 bylo v České republice 4 106 **základních škol** (dále jen **ZŠ**), což je o 650 škol méně než před 10 lety. Během uplynulých let klesly především počty škol zřizovaných krajem. Ve školním roce 2014/15 bylo nejvíce základních škol ve Středočeském kraji, následovaném krajem Moravskoslezským a krajem Jihomoravským s 523 školami. Počet škol v jednotlivých krajích je ovlivněn jak velikostí populace daného kraje, tak dostupností jednotlivých sídel. Z dlouhodobého pohledu je zajímavý vývoj průměrného počtu žáků v jedné třídě, který souvisí s populačním vývojem v naší republice. Zatímco před 20lety připadlo na jednu třídu základní školy 25,5 žáků, v současnosti to je necelých 20 žáků.

Ve školním roce 1990/91 vznikly první dvě **soukromé** (nyní privátní) základní školy a jedna škola **církevní**. V uplynulém období se počet těchto škol postupně rozrůstal až na 40 privátních a 30 církevních základních škol ve školním roce 2000/2001. V současnosti základní vzdělávání poskytuje 143 privátních a 43 církevních základních škol.

Ve školním roce 2014/2015 navštěvovalo základní vzdělávání 854,1 tisíc **žáků**, z toho 414,3 tisíc **dívek** (48,5 %). Výuku zajišťovalo 59 129 **učitelů** (přepočtené počty), z čehož podíl žen činil 84,5 %. Na jednoho učitele připadalo v průměru 14,4 žáků.

Od roku 2006 vzrostl v základním vzdělávání počet **vysokoškolsky vzdělaných učitelů**. Ve školním roce 2006/07 mělo vysokou školu vystudovanou 85 % učitelů základních škol, ve školním roce 2014/15 se jednalo již téměř o 90 % učitelů. **Průměrný věk** učitelů základních škol se stále zvyšuje. Zatímco ve školním roce 2006/07 bylo ve věku 46 a více let 39 % učitelů, ve školním roce 2014/2015 se jednalo již o rovných 50 %. K tomuto nárůstu došlo na úkor učitelů mladších 35 let, jejichž podíl klesl za stejné období z 28 % na 19 %.

Graf 3: Struktura učitelů základních škol podle věku

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

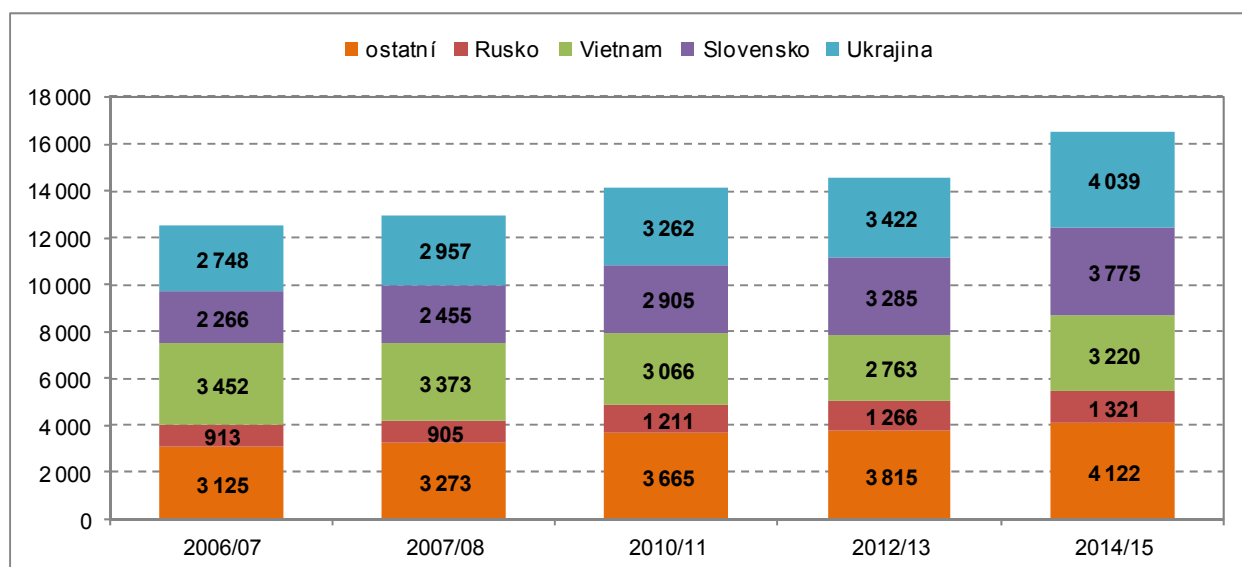
Pozn.: Údaje o učitelích jsou uvedeny pouze za školy zřizované MŠMT, obcemi a kraji.

Z celkového počtu žáků základních škol navštěvovalo v roce 2014/15 **první stupeň** 62 % všech žáků. Na prvním stupni základních škol vyučují především ženy, které zde tvoří 94 % učitelského sboru. Na druhém stupni pak podíl žen - učitelek v uplynulých pěti školních letech činil 74 %. Co se týká průměrného počtu žáků na učitele, připadá na prvním stupni ZŠ v posledních třech školních letech na jednoho učitele přibližně 17,5 žáků. Na druhém stupni tento průměr klesá na necelých 11 žáků na

učitele. Tento rozdíl je dán především odlišným způsobem výuky, kdy na prvním stupni vyučuje jeden učitel celou třídu všechny předměty, kdežto na druhém stupni jsou již učitelé specializovaní na konkrétní předměty.

Ve školním roce 2014/15 navštěvovalo základní školy v České republice téměř 16,5 tisíce žáků s **cizí státní příslušností** a na celkovém počtu žáků základních škol se tyto děti podílely 1,9 %. Mezi žáky - cizinci zcela jednoznačně dominovali Ukrajinci (4 039), Slováci (3 775) a Vietnamci (3 220), kdy tyto tři národnosti představovaly 2/3 všech cizinců na základních školách.

Graf 4: Cizinci navštěvující základní školy v ČR podle státní příslušnosti (vybrané školní roky)

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015

Základní vzdělávání lze plnit jak na základních školách, tak v **nižších ročnících gymnáziích a konzervatořích**. Jedná se o první dva ročníky šestiletých gymnáziích a osmiletých konzervatořích a první čtyři ročníky osmiletých gymnáziích. Z celkového počtu žáků plnících povinnou školní docházku, jich 40,4 tisíc plnilo v oborech víceletých gymnáziích, 269 žáků v oborech konzervatořích.

V základních školách se vzdělává téměř 76 tisíc **zdravotně postižených a znevýhodněných žáků**, kteří tvoří 9 % z celkového počtu žáků navštěvujících základní vzdělávání. Třicet tisíc těchto žáků navštěvuje speciální třídy, zbytek je integrován mezi ostatní žáky v běžných třídách.